

راهکارهای خلاقانه ترویج کتابخوانی

رویکردی خلاقانه در فرهنگ کتاب و کتابخوانی

افضل السادات حسینی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

زهرا کیان راد

فهرست مندرجات

۱۱	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: کتاب و کتابخوانی
۱۵	مقدمه
۱۸	تاریخچه کتابخانه‌های ایران و جهان
۱۸	کتابخانه‌های جهان
۱۸	کتابخانه‌ها در قرون باستان (قبل از میلاد مسیح تا ۵۰۰ میلادی)
۱۹	کتابخانه‌های سومریان
۲۰	کتابخانه بابلیان
۲۰	کتابخانه آشوریان
۲۰	کتابخانه‌های مصر
۲۲	کتابخانه‌های یونان
۲۲	کتابخانه اسکندریه
۲۴	کتابخانه‌های روم
۲۵	کتابخانه رسمی ایبیه
۲۵	کتابخانه‌های هند باستان
۲۵	کتابخانه‌های چین باستان
۲۶	کتابخانه‌های کهن اسلام

تلفن‌های شخصی و خانگی، ای‌پدها، دسترسی دارند. چگونه می‌توان با وجود جاذبه‌ها و سرگرم‌کننده‌ها توجه دانش‌آموزان را به کتابخانه جلب نمود و دیدگاه آن‌ها را از کتابخانه که محیطی کهنه و منسوخ و خسته‌کننده است، تغییر داد؟ چگونه می‌توان این محیط را برای آن‌ها دلپذیر و دوست‌داشتنی نمود؟

کودکان و نوجوانان همواره طیف وسیعی از مخاطبان جامعه کتابخانه عمومی را شکل می‌دهند. جذب این قشر از جامعه به کتابخانه ضمن جذب والدین آن‌ها، بستری برای رشد و تعالی اعضای دانش‌پژوه ایجاد می‌کند که می‌توانند در آینده منشاء اثر باشند. کتابخانه‌ها و کتابداران باید به شیوه‌های مختلف در پی جذب این گروه جوان و پرنرزی به کتابخانه باشند و به کمک شیوه‌های مبتکرانه، جدید، متنوع و به روز، لذت مطالعه را به آنان بچشانند و عادت به مطالعه را در وجودشان ماندگار و همیشگی نمایند. کتابخانه‌های عمومی کانون عرضه دائمی دانش هستند و فرصت آموزش مستمر را در طول زندگی افراد به وجود می‌آورند. به طوری که از یک طرف موجب شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌های فردی می‌شوند و از سویی دیگر، روحیه نواندیشی و نوآوری را در جامعه را در جامعه گسترش داده، امکان بروز استعدادها را برای تمام افراد جامعه فراهم می‌کنند. به بیانی، کتابخانه‌های عمومی زمینه‌ای موثر برای شکل‌گیری و توسعه تفکرات خلاق در جامعه هستند کودکان امروز، بزرگان و پیران فردا هستند و آینده کشور را آنها می‌سازند و این آینده روشن و نوید بخش در گروه افزایش آگاهی، آموزش هدف‌دار و بیداری این نسل مستعد است (عبداللهی، ۱۵: ۱۳۸۲). هنگامی که کودکان و نوجوانان در یک محیط غیر رسمی مانند کتابخانه کشف، ایجاد و آزمایش می‌کنند آنها بیشتر یاد می‌گیرند زمان و سرگرمی زیادی دارند. بچه‌های امروز نوآوران فردا هستند. مطالعه بین‌المللی روندهای آموزش ریاضیات و علوم (تیمز)^۱ و مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن (پرلز)^۲، از مهم‌ترین و وسیع‌ترین مطالعات تطبیقی در قلمرو ارزشیابی‌های پیشرفت تحصیلی به شمار می‌رود که تحت نظر انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی IEA^۳ انجام می‌شود. ایران از سال ۱۳۷۰ شمسی برابر با ۱۹۹۱ میلادی به طور رسمی همکاری خود را با این انجمن آغاز کرد و تاکنون در ۶ مطالعه تیمز در فاصله سال‌های ۱۹۹۵، ۱۹۹۹، ۲۰۰۳، ۲۰۰۷ و ۲۰۱۱ و همچنین تیمز پیشرفته ۲۰۰۸ و نیز در مطالعه پرلز

1. ipad

2. Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS)

3. Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)

4. International Association for the Evaluation Achievement

(مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن) در فاصله سال‌های ۲۰۰۱، ۲۰۰۶، ۲۰۱۱ شرکت کرده است.

تیمز هر چهار سال یک بار و پرلز در فاصله هر ۵ سال یکبار برای سنجش عملکرد کشورها در آموزش علوم و ریاضیات و سواد خواندن تکرار می‌شود تا روند تغییرات آموزشی و میزان کاهش و افزایش عملکرد دانش‌آموزان کشورهای شرکت‌کننده در طی این سال‌ها مشخص شود. ایران در مقایسه با کشورهای شرکت‌کننده در آزمون تیمز پایین‌تر از میانگین متوسط جهانی بوده است. جایگاه ایران در مسابقات تیمز و پرلز ۲۰۱۱ ایران در آزمون تیمز ۲۰۱۱ در علوم پایه چهارم در منطقه خاورمیانه با شرکت ۱۷ کشور، با نمره ۴۵۳ و پایین‌تر از حد متوسط جهانی قرار دارد. کره در رده نخست با نمره ۵۷۸ را به خود اختصاص داده است (خبرگزاری فرهنگیان، ۱۳۹۴). تحقیقات نشان داد که یکی از علت‌های پایین بودن رتبه ایران در مسابقات، مسئله کتابخوان نبودن کودکان و نوجوانان کشور ماست.

طبق تحقیقات انجام شده کودکان باید با مطالعه و کتابخوانی انس بگیرند و در اصل عادت به مطالعه در دوران کودکی ایجاد شود. باید عشق و لذت به خواندن در روح و روان کودکان ریشه دواند. موکهرجی^۱ (۱۳۶۸) معتقد است «مطالعه همچون سایر فعالیت‌های انسانی تا حد زیادی تحت تأثیر دگرگونی‌های اجتماعی قرار گرفته است. به همین لحاظ عده‌ای به گونه‌ای با کتاب بیگانه‌اند، که هیچ‌گونه رغبتی به خواندن و مطالعه ندارند». لذا کتابخانه‌ها باید نقش خدمات‌دهی به این قشر تأثیرپذیر و تأثیرگذار جامعه را بسیار مهم تلقی کنند.

علاوه بر این، به علت ویژگی‌های شخصیتی خاص کودکان به آسانی می‌توان مسائلی را در ذهن آنها نهادینه کرد و همچنین آموزش‌هایی که انسان در دوران کودکی می‌بینند گاه تا مدت‌ها در ذهن او می‌ماند و می‌تواند از آنها استفاده کند. بنابراین فعالیت‌هایی در جهت ایجاد علاقه برای مراجعه به کتابخانه و استفاده از منابع آن و حتی آموزش مهارت‌های اطلاع‌یابی را که اکنون بخش عمده‌ای از فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی و حتی دانشگاهی را تشکیل می‌دهد، کتابخانه‌ها برعهده دارند تا آنها بتوانند نیرو، هزینه و انرژی خود را برای نیل به اهداف عالی‌تر استفاده کنند. از سوی دیگر به علت مسائل فرهنگی و اقتصادی متعدد، همه کودکان نمی‌توانند از فعالیت‌های آموزشی و تفریحی که نیاز به صرف هزینه دارد استفاده کنند. بنابراین کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با ایجاد فضای آموزشی و تفریحی مناسب و رایگان به اینگونه افراد خدماتی ارائه دهند تا استعداد‌های نهفته آنها نیز شکوفا شده و موجب پیشرفت